

Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 15.11.1962, sp. zn. 12 Co 139/62, ECLI:CZ:KSOS:1962:12.CO.139.1962.1

Číslo: 30/1963

Právní věta:

Dobou zaměstnání se rozumí zásadně doba zaměstnání zhodnotitelná pro důchodové zabezpečení v Československu. I v případech, na něž dopadá úmluva mezi Československou republikou a Švýcarskou konfederací o sociálním zabezpečení ze 4. září 1959, musí být splněna podmínka získání započítatelné doby zaměstnání (pojištění) v Československu.

V rámci řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí Státního úřadu sociálního zabezpečení mohou soudy rozhodovat pouze o těchto nárocích a jejich skutkových předpokladech; nemohou však rozhodovat o tom, že navrhovatelce má být vydáno potvrzení o tom, že byla v Československu zaměstnána v dobách jí uváděných.

Soud: Krajský soud v Ostravě

Datum rozhodnutí: 15.11.1962

Spisová značka: 12 Co 139/62

Číslo rozhodnutí: 30

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Důchod, Řízení před soudem

Předpisy: 142/1950 Sb. § 394 55/1956 Sb. § 6 67/1956 Sb. § 84

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Navrhovatelka, narozená dne 7. 7. 1905, švýcarské státní příslušnosti, uplatnila u odpůrce nárok na starobní důchod se zřetelem na dosažení věku 55 let dnem 7. 7. 1960. K odůvodnění tvrdila tato zaměstnání na Československém území:

a) od počátku září 1925, pravděpodobně od 1. září 1925, do 21. července 1927 - jako francouzská společnice (vychovatelka) u centrálního ředitele soukromého podniku.

b) od 1. srpna 1927 do konce dubna 1928 - jako kancelářská síla u firmy Alois Zürcher, mlékárna, sýrárna a výkrm vepřů v Bartušovicích,

c) od ledna 1931 do konce roku 1939 - stejně jako pod b).

Odpůrce Státní úřad sociálního zabezpečení nárok zamítl s odůvodněním, že podle centrální evidence navrhovatelka nebyla v ČSSR vůbec důchodově pojištěna.

Okresní soud v Ostravě opravný prostředek navrhovatelky podaný do tohoto rozhodnutí odpůrce zamítl. Toto svoje rozhodnutí odůvodnil tím, že pro nároky není rozhodující doba výkonu zaměstnání sama o sobě, nýbrž doba, po kterou byl zaměstnanec důchodově pojištěn, k čemuž u navrhovatelky nedošlo patrně z toho důvodu, že její zaměstnavatelé ji k pojištění nepřihlásili.

Svým odvoláním proti citovanému rozsudku domáhala se navrhovatelka na prvním místě toho, aby tento rozsudek byl v celém rozsahu zrušen (správně s přihlédnutím k celému obsahu a smyslu odvolání: aby byl změněn v tom smyslu, že se její nárok na starobní důchod uznává), eventuálně, tj. pro případ, že by tomuto požadavku nebylo vyhověno, žádala, aby jí bylo vydáno potvrzení o tom, že byla zaměstnána v ČSSR v dobách v odvolání uvedených. K odůvodnění mimo jiné zejména uváděla, že okolnost, že vykonávala zaměstnání podléhající zákonné pojistné povinnosti, je již sama o sobě směrodatnou, a že i při opačném právním názoru nemůže zaměstnanec nést nepříznivé právní důsledky toho, že zaměstnavatel nesplnil svoji přihlašovací povinnost. Konečně vznášela proti řízení u soudu prvního stupně výtku jeho neúplnosti ohledně otázky, zda z tvrzených zaměstnání bylo prováděno pojištění; neúplnost řízení spatřuje v tom, že první soud neměl vycházet prostě jen z negativního stavu centrální evidence pojištění, nýbrž že měl provést další šetření a důkazy k objasnění otázky, zda navrhovatelka přece jen nebyla přihlášená k pojištění.

Krajský soud v Ostravě rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

Odůvodnění:

Soud rozhodující o nárocích na dávky důchodového zabezpečení je vázán právními předpisy v tuzemsku platnými (zákony a jinými právními normami včetně mezinárodních smluv). Může proto v rámci své přezkumné pravomoci proti rozhodnutí odpůrce přiznávat nároky na tyto dávky jen za předpokladů, které zmíněné předpisy stanoví a vyžadují jako podmínky vzniku toho kterého nároku důchodového zabezpečení zaměstnanců. Navrhovatelka si zřejmě neuvědomuje zcela smysl a dosah vysvětlení, které jí poskytl soud prvního stupně ve svém odůvodnění, zejména pro stručnost tohoto odůvodnění. Proto v dalším bude se zaměřením na uplatněný starobní důchod a jeho problematiku zevrubně vyložena právní úprava sociálního zabezpečení. Z ní vyplývá, že vývody navrhovatelky vycházejí z nesprávných předpokladů, takže ani závěry z nich vyvozované nejsou správné.

Nynější právní úprava důchodového zabezpečení zaměstnanců je s účinností od 1. ledna 1957 provedena zákonem o sociálním zabezpečení čis. 55/1956 Sb.

Podle ustanovení jeho § 9 náleží ženě starobní důchod, jestliže byla zaměstnána nejméně 20 roků a v době trvání zaměstnání nebo nejpozději do dvou roků po výstupu z něho dosáhla věku alespoň 55 let; při nesplnění podmínky zaměstnání v trvání alespoň 20 let, vzniká jí nárok na starobní důchod za předpokladu, že během trvání zaměstnání nebo nejpozději do dvou let po výstupu z něho dosáhla věku alespoň 65 let, vykazuje-li alespoň 5 let zaměstnání. Dobou zaměstnání se rozumí zásadně doba zaměstnání zhodnotitelná pro důchodové zabezpečení získaná v ČSSR, nehledě k určitým výjimkám stanoveným vnitrostátními předpisy anebo mezinárodními smlouvami. Podle úmluvy mezi Československou republikou a Švýcarskou konfederací o sociálním zabezpečení podepsanou v Bernu dne 4. 6. 1959, která nabyla účinnosti dnem 1. prosince 1959, přihlédne se při stanovení důchodů podle československých předpisů v případě stáří nebo úmrtí i k dobám pojištění získaným ve švýcarském pojištění starobním a pozůstalých. I v těchto případech však zůstává předpokladem, že uchazeč získal alespoň nějakou započitatelnou dobu zaměstnání (pojištění) v Československu. Jádrem věci je tedy otázka, zda navrhovatelka zde takovou dobu získala.

Pojem doby zaměstnání pro účely citovaného již zákona o sociálním zabezpečení je vymezen v jeho § 6. Zde se rozlišuje časové období od 1. ledna 1957 (od počátku účinnosti tohoto zákona) a časové období před tímto datem, do něhož spadají zaměstnání uplatňovaná navrhovatelkou. Zde se stanoví, že pokud tento zákon požaduje pro vznik nebo výši nároků na dávky určitou dobu zaměstnání, rozumí se jí před 1. lednem 1957 „doba národního (veřejnoprávního) důchodového pojištění zaměstnaneckého“. Toto ustanovení má ten smysl, že za zhodnotitelnou dobu zaměstnání se ohledně doby před 1. lednem 1957 považuje jen to zaměstnání, které ve smyslu dřívějších právních úprav veřejnoprávního důchodového pojištění zaměstnanců (pensijního pojištění zaměstnanců, sociálního pojištění apod. a pozdějšího národního pojištění) platilo za dobu důchodového pojištění zaměstnanců. Dosah tohoto ustanovení se projevuje v tom, že ne všechna dřívější zaměstnání (pracovní činnosti) se uznávají za dobu zaměstnání pro účely sociálního zabezpečení, i když podléhaly ve své době podle tehdejší právní úpravy zákonné pojišťovací povinnosti, nýbrž jen ta, ohledně nichž pojištění též skutečně vzniklo. Dřívější předpisy (z doby před 1. říjnem 1948) vázaly totiž vznik pojištění (získání pojistné doby, příspěvkové doby) i při zásadě zákonné pojistné povinnosti ještě na další podmínky, zejména na přihlášku k pojištění, popř. zaplacení pojistného apod. To přichází v úvahu v případě navrhovatelky.

Pro zaměstnání navrhovatelkou tvrzená (společnice - vychovatelka, kancelářská síla v obchodním podniku) přicházelo v úvahu zákonné zaměstnanecké důchodové pojištění (pensijní pojištění) podle předpisů o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách. Toto pojištění bylo v době do 1. ledna 1929 do 30. září 1948 upraveno zákonem o pensijním pojištění zaměstnanců ve vyšších službách č. 26/1929 Sb., neboť tento zákon nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1929 a pozbyl jí dnem 30. září 1948 se zřetelem k tomu, že s účinností od 1. října 1948 vstoupila v platnost nová úprava podle zákona o národním pojištění č. 99/1948 Sb. Zákon č. 26/1929 Sb. stanovil zákonné (povinné) pensijní pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách (mezi jiným též kancelářských zaměstnanců, soukromých učitelů, vychovatelů apod.).

Podle § 5 zákona č. 26/1929 Sb. byl zaměstnavatel povinen přihlásit zaměstnance, vstupujícího u něho do zaměstnání, podrobeného pojistné povinnosti, u příslušného nositele pojištění předepsaným způsobem v 5 dnech po vstupu do zaměstnání. Je tedy zřejmé, že je nesprávný názor navrhovatelky, že v každém případě získala započitatelnou dobu pro nárok již tím, že vykonávala zaměstnání podléhající zákonné pojistné povinnosti. Ke vzniku pojištění (příspěvkové doby, doby pojištění) bylo zapotřebí ještě dalších podmínek, zejména přihlášky k pojištění. Působnost zákona č. 26/1929 Sb. se přirozeně vztahovala pouze na časový úsek jeho účinnosti, tj. na období od 1. ledna 1929 do 30. září 1948, takže tento zákon přichází v úvahu pouze ohledně zaměstnání, které navrhovatelka tvrdí pro dobu od ledna 1931 do konce roku 1939. Stejná situace je však dána ohledně tvrzených dřívějších zaměstnání v období od začátku září 1925 do konce dubna 1928. Před účinností zákona č. 26/1929 Sb. spočívala totiž úprava pensijního pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách s účinností od 1. ledna 1909 do 31. prosince 1928 na zákonu o pensijním pojištění zaměstnanců č. 1/1907 říšského zákoníka (rakouského), ve znění císařského nařízení číslo 138/1914 říšského zákoníka a zákona č. 89/1920 Sbírkou zákonů, přičemž tyto předpisy vázaly vznik příspěvkové doby podobně jako zákon č. 26/1929 Sb. na přihlášku k pojištění.

Centrální evidence odpůrce, obsahující záznamy o pojištění je úřední evidencí a poskytuje proto plný důkaz o tom, zda a po kterou dobu ohledně určité osoby bylo pojištění prováděno anebo nebylo prováděno. Centrální evidence převzala veškerou dokumentaci od bývalých nositelů pensijního pojištění, u nichž evidence pojištění byla pečlivě a spolehlivě vedena a válečnými událostmi nebyla dotčena. Je proto zcela nepravděpodobné a prakticky vyloučeno, aby průkaz o pojištění nebyl založen anebo se ztratil, kdyby navrhovatelka byla skutečně k pensijnímu pojištění přihlášená. Protidůkaz by musela podat navrhovatelka. I soud má povinnost vyčerpat všechny přístupné důkazní prostředky k potřebám objasnění skutečností rozhodných pro posouzení věci. Navrhovatelka však žádné důkazy

způsobilé prokázat, že pojištění bylo prováděno, nepodala, a takové jiné důkazní prostředky nejsou ani k dispozici, zejména když veškerá pojistná dokumentace pensijního pojištění je soustředěna v centrální evidenci, která právě tvrzenou pojistnou dobu vylučuje. Nutno proto vycházet z toho, že navrhovatelka k pensijnímu pojištění vůbec přihlášená nebyla, ať již proto, že zaměstnavatelé porušili svoji přihlašovací povinnost, anebo proto, že její pracovní činnost ve skutečnosti pojistné povinnosti nepodléhala. Činnosti uvedené v pensijních zákonech podléhaly totiž pojistné povinnosti za určitých podmínek, popř. s určitými výjimkami. Základní podmínkou bylo, aby činnost byla vykonávána na základě služebního (pracovního) poměru. To předpokládá výslovně nebo mlčky uzavřenou pracovní smlouvu, tedy poměr, podle něhož se jedna osoba (zaměstnanec) zavazuje k výkonu prací (jako k právní povinnosti) a jiná (zaměstnavatel) k úplatě a jiným závazkům za vykonané práce. To se uvádí na vysvětlenou k pochybnostem, které odpůrce vyslovil ohledně pracovního poměru navrhovatelky jako kancelářské síly v obchodním podniku svého otce, proti nimž se navrhovatelka též ve svém odvolání obrací a sice námitkou, že její otec jinou kancelářskou sílu neměl. Z toho ovšem by ještě nic neplynulo; pracovní činnost mezi příbuznými, třebaš potřebná nebo nutná, podléhala by pojistné povinnosti jen za předpokladu, že má charakteristické znaky právního poměru, tj. oboustrannou právní závaznost co do vzájemných práv a povinností jako zaměstnance a zaměstnavatele.

Navrhovatelka konečně dovozuje, že by k její újmě neměla jít okolnost, že její zaměstnavatelé s porušením své zákonné povinnosti ji nepřihlásili k pojištění. Tento závěr je chybný, pokud v sobě zahrnuje názor, že zaměstnancova újma tím vzniklá má být nahrazena započtením nepřihlášené doby, neboť je v rozporu se zákonem. Tento přece na opomenutí přihlášky stanovil pro obor pojištění sankci právě opačnou, a to se zřetelem na tehdejší způsob tvoření hospodářských prostředků potřebných k úhradě dávkových nároků. Nepřihlášení k pojištění mělo totiž za následek, že nositeli pojištění nebylo odváděno též ani pojistné připadající na zaměstnance a zaměstnavatele a nebyl tedy vytvářen fond pro úhradu příslušných budoucích dávek. Ochranu proti škodě způsobené zaměstnavatelem zaměstnanci ve směru nároků z pensijního pojištění porušením přihlašovací povinnosti, poskytoval, popř. poskytuje zákon jiným způsobem. Represivně v takových případech byl dán a je dán nárok zaměstnance proti zaměstnavateli na náhradu škody podle předpisů občanského práva. Preventivní ochrana byla zaměstnanci poskytnuta tím, že předpisy pensijního pojištění (např. § 5 odst. 3 zákona č. 26/1929 Sbírkou zákonů) mu dávaly oprávnění, aby přihlášku podal též sám.

Z dosavadních vývodů plyne, že navrhovatelka nemá nebo při nejmenším neprokázala žádnou dobu československého zhodnotitelného zaměstnání (pojištění). Nemohou jí proto proti odpůrci příslušet žádné důchodové nároky a jsou tedy rozhodnutí odpůrce i soudu prvního stupně správná.

Nelze též vyhovět eventuálnímu požadavku navrhovatelky, aby jí bylo alespoň vydáno potvrzení, že byla v Československu zaměstnána v dobách jí uváděných. K vydávání takových potvrzení není soud oprávněn. V rámci řízení o opravném prostředku proti dávkovému rozhodnutí Státního úřadu sociálního zabezpečení mohou soudy rozhodovat pouze o těchto nárocích a jejich skutkových předpokladech; pokud mezi ně patří otázka započitatelného zaměstnání (otázka pojištění), může k ní soud zaujmout stanovisko pouze formou rozhodnutí a způsobem (obsahem) rozhodnutí, jak se také stalo. Jinak se mohou soudy zabývat otázkou dřívější nebo trvající existence pracovního poměru pouze v rámci sporu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem na základě žaloby o kladné nebo záporné zjištění pracovního poměru, podané jedním proti druhému, a mohou se vyslovovat o této otázce zase jen formou rozsudku.